

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

ДОРОТЮК ІННА

Система вправ навчання усного двостороннього суспільно-політичного
перекладу

Автореферат дипломної роботи
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістр

Спеціальності 035 – Філологія
Спеціалізації 035.04 Германські мови та літератури
(переклад включно) - англійська

Науковий керівник:
к.пед.н., доцент бвз кафедри ТПП з англійської мови
Бужиков Роман Петрович

Миколаїв – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Роботу присвячено дослідженню системи вправ навчання усного двостороннього суспільно-політичного перекладу. Перекладацька компетентність набула сьогодні як у зарубіжній, так і у вітчизняній науково-педагогічній теорії й практиці ознак мегаявища, за допомогою якого аргументуються, характеризуються, аналізуються, пояснюються, прогнозуються й т. ін. практично всі науково-методичні аспекти підготовки фахівців-перекладачів у системі вищої освіти до майбутньої професійної діяльності.

Концептуальні засади перекладацької компетентності та фундаментальні основи теорії перекладу в процесі загальнонаукового розвитку не втрачають актуальності: теорія закономірних відповідностей Я. Рецкера, теорія рівнів еквівалентності В. Комісарова, концепція динамічної еквівалентності Ю. Найди, концепція мовних значень і черговості їх відтворення в перекладі Л. Бархударова тощо. Проблемою навчання та добором навчальних матеріалів двостороннього перекладу займалися такі провідні вчені як І. Л. Бім, Н. Ф. Бориско, Н. П. Брандес, Ю. В. Ванников, Н. В. Гальскова, О. М. Гон, В. І. Карабан, Т. А. Козакова, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Ю. І. Пасов, В. І. Провоторов, І. І. Сафонов, Н. К. Скляренко, В. С. Слепович, В. І. Хайрулін, О. Б. Тернопольський, та інші. Методику навчання перекладу вже досліджували багато мовознавців та перекладачів (Л. С. Бархударов, І. О. Зимня, В. Н. Комісаров, Р. К. Мін'яр-Белоручев, Л. К. Латишев, В. І. Провоторов, Ф. Пфлойшнер, Г. А. Самійленко, І. І. Халєєва, Г. В. Чернов, А. Д. Швейцер, А. Ф. Ширяєв тощо).

Мета дослідження – визначити особливості використання різних видів вправ у навчанні усного двостороннього суспільно-політичного перекладу.

Об'єкт дослідження – процес добору та використання вправ під час навчання усного двостороннього суспільно-політичного перекладу.

Предмет дослідження – зміст і комплекс вправ для навчання усного двостороннього суспільно-політичного перекладу.

Для вирішення даної мети нами були поставлені такі завдання:

1. Охарактеризувати склад перекладацької компетенції, описати види, способи перекладу.
2. Визначити сутність двостороннього перекладу.
3. Описати структурні особливості суспільно-політичних текстів та лексичний склад документів суспільно-політичної тематики.
4. Охарактеризувати джерела лексичних труднощів при перекладі текстів суспільно-політичного напрямку, критерії оцінки усного двостороннього перекладу.
5. Запропонувати методичні рекомендації застосування системи вправ для навчання усного двостороннього перекладу.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

1) теоретичні: критичний аналіз наукової літератури з перекладознавства, методики професійної підготовки майбутніх перекладачів, педагогіки, лінгвістики, культурології стосовно досліджуваної проблеми; навчальних програм, освітніх документів і підручників, що готують майбутніх перекладачів;

2) емпіричні: спостереження за навчальним процесом; тестування останніх з метою визначення рівня сформованості професійної компетентності усного двостороннього перекладу і обсягу знань, необхідних для його ефективного виконання.

Практичне значення дослідження полягає в підготовці методичного супроводу педагогічної системи професійної підготовки майбутніх перекладачів до здійснення усного двостороннього перекладу в суспільно-політичній сфері. Матеріали дослідження можуть бути використані для розробки програм професійної підготовки в усному двосторонньому

перекладі в інших сферах та щодо інших пар мов, задіяних у перекладі, а також у лекціях з перекладознавства і методики навчання перекладу та у наукових дослідженнях бакалаврів, магістрів.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі розглядаються теоретичні засади вивчення особливостей усного двостороннього перекладу: склад перекладацької компетенції (формування мовної особистості); сутність двостороннього перекладу; види вправ та способи перекладу тексту.

Підготовка перекладача має бути комплексною, тобто включати не тільки навчання професійно спрямованих курсів, а й психологічну підготовку, аутотренінг та формування особистості перекладача на різних етапах її розвитку. Сучасні вимоги до професійної підготовки конкурентоздатних спеціалістів в галузі перекладу також мають враховувати рекомендації Ради Європи, в яких чітко окреслюється завдання формування плюралінгвальної та плюракультурної компетенції студентів. Оволодіння іноземною мовою, і перекладом зокрема, передбачає залучення до іншої культури, до оволодіння новим соціокультурним змістом. Отже, на нашу думку, формування лінгвістичної компетенції в навчальному процесі є одним з головних педагогічних завдань у процесі підготовки майбутніх перекладачів до професійної діяльності. Якісним текстом слід уважати такий текст перекладу, який притаманний певній мовно-культурній спільноті на певному історичному етапі, а критерієм оцінки такого тексту є сприйняття тексту цим мовним колективом. Такого роду підхід до оцінки тексту перекладу має право на життя, і хоча судження «якісний/неякісний» є певною мірою справою «особистого смаку реципієнта», все ж таки значною мірою ця оцінка притаманна усьому мовно-культурному колективу, бо в кожного етносу існує так званий ідеал правильного та вишуканого говоріння та письма, досягнути якого прагнуть і перекладачі. На заняттях студенти мають використовувати найуживаніші перекладацькі відповідники з високим ступенем автоматизму. Запобігти недолікам процесу некоректного перенесення зазначених перекладацьких відповідників з одного контексту до іншого можна за допомогою так званого заучування перекладацьких

еквівалентів у контексті, що, на думку дослідників, сприяє кращому запам'ятовуванню.

У другому розділі визначено перекладознавчі основи суспільно-політичного перекладу: структурні особливості суспільно-політичних текстів та лексичний склад документів суспільно політичної тематики.

Використання виражальних можливостей мови, підбір мовних знаків, наділення термінів і понять певними значеннями у суспільно-політичних текстах – все це спрямовується на здійснення впливу як на індивідуальну, так і на масову свідомість і контроль за поведінкою громадян. Саме тексти є, перш за все, засобом формування мовної та когнітивної свідомості майбутнього перекладача, матеріалом для розширення у його свідомості системи понять, що відносяться до зовнішнього світу, і корпусу лексичних одиниць для позначення таких понять, включаючи одиниці термінологічного характеру. Суспільно-політична термінологія не відрізняється різко в семантичному розумінні від повсякденної мови, як це характерно для більшої частини природничо-наукової термінології.

Таким чином, кожній групі текстів характерний свій особливий лексикон. До документально-ділових текстів відноситься велика кількість кліше, спеціальна термінологія, реалії; інформаційно-описові тексти пов'язані з повідомленнями про поточні події, відповідно вони містять багато термінів, історичних реалій, власних імен тощо; для публіцистики характерна різноманітність емоційно – забарвлених елементів, образні вислови, синтаксичні фігури, цитати тощо. Важливу і невід'ємну роль відіграють стилістичні особливості при перекладі. Саме вони допомагають перекладачеві відтворити цілісність і образність тексту, зберігаючи зміст, структуру, емоційність, унікальність та самобутність повідомлення.

У третьому розділі дослідили та запропонували методику навчання усного двостороннього перекладу.

Лаконічність при перекладі реалії також залежить значною мірою від мови перекладу. Засобами будь-якої розвиненої мови можна передати будь-

яку реалію, але також повинна бути максимальна стислість. Її можна досягти при транскрибуванні, але вона також необхідна для будь – якого іншого перекладу і для засобу осмислення реалії, якщо однієї транскрипції мало. Тому не останню роль має тут можливість мови лаконічно виразити певне поняття: перекладаючи, англієць розраховує на односкладність і багатий словник, українець – на гнучкість граматики, префіксально-суфіксальний словотвір і вільний порядок слів.

Більшість студентів не знають про порядок послідовності дій здійснення усного суспільно-політичного перекладу, семантичних аспектів усного й письмового мовлення; володіють навичками сегментації, вірогіднісного прогнозування, синхронізації операцій (читання й говоріння) на середньому рівні. Усі факти свідчать про недостатній рівень сформованості перекладацької компетентності в майбутніх перекладачів, наявність труднощів лексичного характеру і неготовність майбутніх перекладачів до здійснення професійної діяльності в суспільно-політичній сфері.

Таким чином, виконання на заняттях перекладацького циклу завдань сприятимуть формуванню лінгвістичної готовності до професійної діяльності майбутніх перекладачів: на розвиток навичку контекстуальної здогадки; на розвиток навичку компресії; на трансформацію граматичної структури висловлювання; на переформулювання і перефразування змісту; на оперування синонімічними та антонімічними засобами; на здатність спрогнозувати ситуацію (тобто завершити незакінчене висловлювання); на вилучення і утримання в пам'яті основної інформації прослуханого висловлювання (власних назв, дат, цифр, імен тощо); інтелектуальні ігри на ерудицію, на визначення понять. З метою створення ефективної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх перекладачів необхідно визначити педагогічні умови, які сприятимуть цьому процесу і тим самим забезпечать підвищення її

(професійної підготовки) якості. Педагогічна система може успішно функціонувати і розвиватися.

ВИСНОВКИ

Згідно поставленої мети нами було охарактеризовано склад перекладацької компетенції, описано види, способи перекладу. Професійна компетенція перекладача – це індивідуальні властивості суб'єкта професійної перекладацької діяльності, які необхідні і достатні для її реалізації на нормативно заданому рівні та які позитивно корелюють з її основними результативними параметрами – якістю, продуктивністю, надійністю. Найбільш обґрунтованими претендентами на включення до перекладацької компетентності як мети навчання майбутніх перекладачів, є такі складові: фахова компетенція, інтелектуальна компетенція, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, семантична компетенція, текстотвірна компетенція, інтерпретаційна компетенція, міжкультурна компетенція. До специфічних складових частин перекладацької компетенції можна віднести знання, уміння та навички, необхідні в одному або декількох споріднених видах перекладу (письмовому, візуально-усному, абзацнофразовому, послідовному, синхронному). При усному двосторонньому перекладі послуговуються основними професійними перекладацькими прийомами: генералізацією (узагальненням) або ж описовим перекладом, конкретизацією, антонімічним перекладом, опущенням зайвої інформації, обґрунтованим (доречним) перепитуванням, редагуванням (покращення першоджерела), членуванням речення, об'єднанням речень, логічним коригуванням при перекладі значного за часом звучання мовленнєвого пасажу, умінням розрядити напружену ситуацію, не нагнітаючи та не загострюючи її, але і не знижуючи емоційно-оцінного (переважно негативно-агресивного плану) вектора, який є складником процесу усного перекладу, умінням варіювати темп мовлення та не допускати значного відставання від промовця.

Визначено сутність двостороннього перекладу. Усний двосторонній переклад та основні його «правила» відносяться до професійного перекладу (предмет), під яким розуміється переклад, спрямований на підтримку комунікації між учасниками ситуації мовлення; а переклад, який спрямований виключно на створення тексту, що максимально передавав би семантику всіх слів, які складають зміст цього тексту. Усна форма оригіналу і перекладу виключає можливість зіставлення текстів до пред'явлення реципієнтам. Під час усного перекладу майбутні перекладачі сприймають тексти одноразово, на слух, невеликими відрізками, величина яких може варіюватися. За таких умов, перекладач може спиратися на попередні відрізки тексту, однак не має можливості ознайомитися з наступними і з текстом оригіналу загалом. Під час усного двостороннього перекладу перекладач, не завжди може аналізувати невербальну інформацію (жести, інтонацію, міміку, тон голосу доповідача), звертатися до реальної дійсності та використовувати всю екстралінгвістичну інформацію (знання широкого або екстралінгвістичного чи предметного контексту). До нього, зазвичай, відносять обставини часу й місця, які пов'язані із ГО, а також будь-які факти реальної дійсності.

Описано структурні особливості суспільно-політичних текстів та лексичний склад документів суспільно-політичної тематики. Суспільно-політичні тексти різноманітні в стилістичних і жанрових відносинах. У загальних рисах їх можна розділити на три основні групи: документально-ділові тексти (конституції і законодавчі акти); інформаційно-описові тексти (інформаційні замітки, довідкові тексти, історичні описи і огляди тощо); публіцистичні тексти у вузькому сенсі слова (промови, статті тощо). Існує така структура «суспільно-політичної лексики»: власне політична лексика (до якої вчений відносить і терміни, і слова гасел, і жаргонізми) та потенційна політична лексика, що охоплює лексику загального словникового запасу, мовні явища, які мають характер слів гасел, назви організацій, партій, держав тощо. Абстрактність (інший параметр когнітивної інформації) на

лексичному рівні забезпечується застосуванням значної кількості слів з абстрактною семантикою, які до того ж належать до офіційного стилю з чіткою ознакою канцеляризму. Іншим засобом забезпечення абстрактності є позначення процесів і дій переважно через іменники та герундії, внаслідок чого текст набуває ознак номінативного стилю, який не є характерним для англійської розмовної мови. Абстрактність також забезпечується широким вживанням у функції підмета іменників і займенників з узагальненою семантикою, особливо таких, як *everyone*, *no one*, *all* тощо. Запобіганню двозначності служать також тавтологічні повтори іменників у наступних реченнях, що є нехарактерним для інших типів текстів, де таке повторення вважалося б стилістичною вадою.

Охарактеризовано джерела лексичних труднощів при перекладі текстів суспільно-політичного напрямку, типи та види вправ для усного двостороннього перекладу. Труднощі перекладу реалій пов'язані зі ступенем їх поширеності і частотності вживання у мові оригіналу. Зрозумілість нестандартної лексики навіть для носіїв мови оригіналу залежить від ступеня їх вжитку і сфери використання. Проблема складності у перекладі вирішується за допомогою комунікативної ситуації та достатнього запасу фонових знань, які мають бути обов'язково наявні у свідомості учасників комунікації і значною мірою визначають зміст висловлювання. Потенційні проблеми, які можуть ускладнити здійснення і оцінку усного двостороннього перекладу: здійснення ситуаційного перекладу, розбірливість тексту; наявність складної термінології, недоречність здійснення усного двостороннього перекладу; доступність додаткових ресурсів; рівень компетентності перекладача, двозначність висловлювань текстових одиниць. Вирішення зазначених вище проблем можливе за рахунок пошуку відповідних ресурсів для розуміння тексту (у відповідній сфері). Існують основні критерії оцінювання, необхідні для визначення рівня компетентності та спеціальні критерії та критерії оцінювання, що залежать від контексту. Перша група, окрім загальної високої оцінки рівня компетентності, може

містити критерії, які визначають точність і швидкість здійснення усного двостороннього перекладу і можуть включати такі складові: оцінка знань письмового реєстру, оцінка знань, які допоможуть встановити доцільність виконання усного двостороннього перекладу, можливі проблеми під час перекладу та вміння запропонувати альтернативу усного двостороннього перекладу; оцінка навичок і вмінь читання, аналізу тексту, планування усного двостороннього перекладу; оцінка навичок і вмінь застосування стратегій пошуку невідомих термінів та незрозумілих виразів; оцінка знань різниці письмового і усного реєстрів; оцінка навичок і вмінь передачі письмового реєстру усним реєстром. Друга група містить спеціальні критерії оцінювання, що залежать від контексту, досвіду перекладача, умов здійснення перекладу, рівня взаємодії між клієнтом і перекладачем, відносини між колегами, з їх (критеріїв) допомогою оцінюють навички/вміння і стратегії виконання усного двостороннього перекладу.

Запропоновано методичні рекомендації застосування системи вправ для навчання усного двостороннього перекладу. Навчання усного двостороннього перекладу у суспільно-політичному аспекті слід реалізувати за циклічною формою, яка, є, оскільки дозволяє в межах кожного циклу застосовувати і варіювати як підготовчі (тобто такі, де відсутній власне переклад, але формуються необхідні для нього навички – компресії тексту, перефразування тощо), так і операційні (для формування перекладацьких навичок) та цілісні (для формування перекладацьких умінь) вправи. Виконання на заняттях перекладацького циклу завдань сприятимуть формуванню лінгвістичної готовності до професійної діяльності майбутніх перекладачів: на розвиток навичку контекстуальної здогадки; на розвиток навичку компресії; на трансформацію граматичної структури висловлювання; на переформулювання і перефразування змісту; на оперування синонімічними та антонімічними засобами; на здатність спрогнозувати ситуацію (тобто завершити незакінчене висловлювання); на вилучення і утримання в пам'яті основної інформації

прослуханого висловлювання (власних назв, дат, цифр, імен тощо); інтелектуальні ігри на ерудицію, на визначення понять

АНОТАЦІЯ

Доротюк І. Система вправ навчання усного двостороннього суспільно-політичного перекладу – Миколаїв, 2020.

Дипломна робота присвячена вивченню та дослідженню системи вправ усного двостороннього суспільно-політичного

У теоретичному розділі йдеться про засади вивчення особливостей усного двостороннього перекладу та перекладознавчі основи суспільно-політичного перекладу.

Практичний розділ роботи пропонує методичні рекомендації застосування системи вправ для навчання усного двостороннього перекладу та визначає методику навчання.

Ключові слова: *компетенція, система вправ, перекладачі, усний двосторонній переклад, суспільно-політична сфера.*

АННОТАЦИЯ

Доротюк И. Система упражнений обучения устного двустороннего общественно-политического перевода - Николаев, 2020.

Дипломная работа посвящена изучению и исследованию системы упражнений устного двустороннего общественно-политического

В теоретическом разделе говорится о принципах изучения особенностей устного двустороннего перевода и переводоведческие основы общественно-политического перевода.

Практический раздел работы предлагает методические рекомендации применения системы упражнений для обучения устной двустороннего перевода и определяет методику обучения.

Ключевые слова: *компетенция, система упражнений, переводчики, устный двусторонний перевод, общественно-политическая сфера.*

ABSTRACT

Dorotiuk I. A system of training exercises for bilateral socio-political interpretation - Mykolaiv, 2020.

This master's thesis is devoted to the study and research a system of training exercises for bilateral socio-political interpretation.

The theoretical section deals with the basics of the study of features of bilateral socio-political interpretation and translation basics of socio-political translation.

The practical section of the paper offers methodological recommendations for the use of a system of exercises for teaching two-way interpreting and defines the teaching method.

Keywords: competence, system of exercises, interpreter, bilateral interpretation, socio-political sphere.